

ศึกษารูปแบบการปลูกเลี้ยงเอื้องชะห่อมในชุมชนท้องถิ่น
จังหวัดแม่ฮ่องสอน

PATTERN FOR GROWING *DENDROBIUM SCABRILINGUE* LINDL.
IN LOCAL COMMUNITY OF MAE HONG SON

สมยศ มีสุข¹ ธนวัฒน์ รอดขาว¹ นิคม วงศ์นันตา¹ และเบญจา บำรุงเมือง²
SOMYOT MEESUK¹ THANAWAT RAWDKHAO¹ NIKOM WONGNANTA¹
AND BENJA BUMRUNGMUANG²

¹ ฝ่ายพัฒนากेษตรที่สูง สำนักวิจัยและส่งเสริมวิชาการการเกษตร มหาวิทยาลัยแม่โจ้ จ.เชียงใหม่

² โครงการคืนชีวิตกล้วยไม้ไทยสู่ไพร่พฤษฯ คณะผลิตกรรมการเกษตร มหาวิทยาลัยแม่โจ้ จ.เชียงใหม่

บทคัดย่อ

การศึกษาการปลูกเลี้ยงเอื้องชะห่อมในระยะต้นกล้วยไม้เนื้อ และการยอมรับการปลูกเลี้ยงของเกษตรกรในชุมชนท้องถิ่น 4 แห่ง ได้แก่ บ้านน้ำกาด บ้านแม่สุยะ บ้านทุ่งมะส้าน และบ้านนาปลาจาด ตำบลห้วยผา อำเภอเมือง จังหวัดแม่ฮ่องสอน ดำเนินการในช่วงระหว่างเดือนพฤศจิกายน 2550 – เมษายน 2551 พบว่า เอื้องชะห่อมมีการเปลี่ยนแปลงการเจริญเติบโตทางด้านต้นใบ ได้แก่ จำนวนลำลูกกล้วยต่อต้น จำนวนลำลูกกล้วยใหม่ ขนาดความกว้าง และความสูงลำลูกกล้วยที่ไม่แตกต่างกันทางสถิติ แต่การปลูกเลี้ยงที่บ้านทุ่งมะส้านมีจำนวนใบต่อต้นในเดือนพฤศจิกายน 2550 – มีนาคม 2551 แตกต่างทางสถิติจากที่บ้านแม่สุยะ โดยต้นที่บ้านแม่สุยะมีจำนวนใบลำลูกกล้วยใหม่มากที่สุดในเดือนมีนาคม 2551 แต่ต้นที่บ้านทุ่งมะส้านมีอัตราการตายมากที่สุด ร้อยละ 9.80 ในเดือนเมษายน 2551

เกษตรกรในชุมชนที่สนใจปลูกเลี้ยงเอื้องชะห่อมส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง อายุเฉลี่ย 46.36 ปี จบการศึกษาระดับประถมศึกษา จำนวนสมาชิกในครอบครัว 3 – 4 คน มีอาชีพหลักเกษตรกรกรรม และไม่มีอาชีพเสริม รายได้เฉลี่ยต่อครัวเรือนไม่เกิน 2,500 บาทต่อเดือน ส่วนใหญ่มีฐานะในชุมชนเป็นลูกบ้าน มีพื้นที่รอบบริเวณบ้านน้อยกว่า 50 ตารางเมตร โดยเป็นพื้นที่สำหรับสร้างโรงเรือนเฉลี่ย 45.99 ตารางเมตร ปัจจุบันเกษตรกรไม่ได้ปลูกเลี้ยงกล้วยไม้ และไม่เคยเข้ารับการ

ฝึกอบรม โดยเกษตรกรส่วนใหญ่รู้จักเอื้องชะห้อมแต่ไม่เคยปลูกเลี้ยง และต้องการปลูกเลี้ยงจำนวนไม่เกิน 500 ต้น

ระดับความสนใจของเกษตรกร พบว่า เกษตรกรคิดว่าการปลูกเลี้ยงเอื้องชะห้อมสามารถยึดเป็นอาชีพหลักได้ในระดับปานกลาง โดยเห็นว่าชุมชนของตนมีภูมิประเทศและภูมิอากาศที่เหมาะสมต่อการปลูกเลี้ยงเอื้องชะห้อมในระดับปานกลาง จึงสนใจที่จะปลูกเลี้ยงเอื้องชะห้อมในระดับปานกลาง โดยเกษตรกรมีความรู้เกี่ยวกับการปลูกเลี้ยงเอื้องชะห้อมในระดับน้อย และได้ศึกษาหาความรู้เกี่ยวกับการปลูกเลี้ยงกล้วยไม้จากสื่อต่าง ๆ ในระดับน้อย ทำให้เกษตรกรมีความต้องการที่จะเข้ารับการฝึกอบรมเกี่ยวกับการปลูกเลี้ยงกล้วยไม้ โดยต้องการให้มหาวิทยาลัยแม่โจ้มาส่งเสริมปลูกเลี้ยงเอื้องชะห้อมในระดับมาก แต่คาดหวังระดับความสำเร็จ และรายได้จากการปลูกเลี้ยงเอื้องชะห้อมในระดับปานกลาง นอกจากนี้ เกษตรกรคิดว่าสามารถที่จะพัฒนาชุมชนให้เป็นหมู่บ้านเอื้องชะห้อมได้ในระดับมาก

Abstract

The study on growing of 1 inch pot stage seedlings of *Dendrobium scabrilingue* Lindl. and the acceptance of farmers in 4 local communities: Ban Namkad, Ban Mae Suya, Ban Tung Masan and Ban Na Plachad, Tambol Huaypha, Amphoe Muang, Mae Hong Son during November 2007 – April 2008 were conducted. The results shown that the vegetative growth of *Dendrobium scabrilingue* Lindl. on number of pseudobulb per plant, number of new pseudobulb, width and height of pseudobulb were not significantly different from each other. However, seedlings grown in Ban Tung Masan, during November 2007 – March 2008, had significantly higher number of leaf per plant than those obtained from Ban Mae Suya. In March 2008, seedlings grown in Ban Mae Suya had significantly highest number of leaf of new pseudobulb. However, seedlings in Ban Tung Masan had significantly highest death rate i.e. 9.80% in April 2008.

The interested farmers in local communities are mainly women, average age 46.36 years old. They graduated primary school and members of family are 3 – 4 persons. Their main occupation is agriculture, without any occupation added. The average incomes of the family lower than 2,500 baht per month, and status in the communities are villagers. They have an area around the house lower than 50 square

meters, which can be used to build an orchid nursery at only 45.99 square meters. At present, they do not grow any orchids and have never trained. They know *Dendrobium scabrilingue* Lindl., but never grown them. However, they want to grow *Dendrobium scabrilingue* Lindl. not exceeded than 500 plants.

The farmers pointed that growing of *Dendrobium scabrilingue* Lindl. as their main occupation is possible at moderate level, likes the suitable of geographies and climates of the communities. This leads them interested to growing *Dendrobium scabrilingue* Lindl. as their occupation at only moderate level. Farmers have only little knowledge and also have little studied themselves about how to growing *Dendrobium scabrilingue* Lindl. This caused them want to get more trained and extension from Maejo University at high level. However, the successful results and incomes are expected at only moderate levels. In addition, the communities can develop to the villages of growing *Dendrobium scabrilingue* Lindl. have been indicated at high level.

คำนำ

เอื้องชะห้อม (*Dendrobium scabrilingue* Lindl.) เป็นกล้วยไม้ป่าของไทยในสกุลหวาย ดอกมีกลิ่นหอมแรง มีเสน่ห์ดึงดูดใจผู้พบเห็น ลักษณะดอกสีขาว เล็ก ยาว 2 – 3 เซนติเมตร กลีบหนาเป็นมัน มักมีกลิ่นหอม บานได้นาน ลำลูกกล้วยยาวประมาณ 10 – 15 เซนติเมตร ส่วนโคนเรียว และส่วนกลางลำโป่งอ้วน มีร่องชัดเจน ใบมีสีเขียวอ่อนหรือสีเหลือง กาบใบมีขนสีดำ ดอกเป็นช่อตามข้อประมาณ 1 – 3 ดอกต่อข้อ ปากมี 3 แฉก สีเหลือง สีเหลืองอมเขียว หรือสีเหลืองอมแสด (ภาพที่ 1) มักเกาะอยู่ตามต้นไม้ใหญ่ บนภูเขาสูง อากาศหนาวเย็น ขึ้น มีเมฆหมอกปกคลุมตลอดปี ดอกบานสะพรั่งส่งกลิ่นหอมอ่อน ๆ ท่ามกลางความหนาวเย็นของหมอกหนา ในช่วงเดือนพฤศจิกายน – กุมภาพันธ์ (ระพี, 2530 ; Seidenfaden, 1985) กระจายพันธุ์ในประเทศพม่า ไทย และลาว โดยในประเทศไทยพบมากในพื้นที่ป่าดิบแล้งและป่าสน ของจังหวัดแม่ฮ่องสอนและเชียงใหม่